

CHRISTENDOM- ISLAM

Sept. 1975 f 1.00

Abt. f 10.00

Giro 815474

" Begrip" Wüstelaan 80 Santpoort

Moslims vasten en wij christenen.

Ten geleide

Dit eerste nummer van de tweede jaargang "Begrip" valt samen met de Ramadan, de vastenmaand voor onze moslim broeders. Deze vastenmaand is begonnen op 7 September j.l.. Vorig jaar werd in het septembernummer reeds gesproken over de Ramadan. Dat artikel was overwegend van informatieve aard, betrekking hebbend op de vastenpraktijk als zodanig.

Dit jaar willen we een stapje verder gaan en spreken over de mens, zowel moslim als christen, die beiden geroepen zijn om volgens hun godsdienst de vasten in praktijk brengen.

We spreken ook over de houding van respect voor elkanders geloof en praktijk, over bereidheid elkander te helpen om aan de vasten een steeds diepere inhoud te geven, over de steun die wij aan elkander verplicht zijn, om in onze moderne wereld gewetensvol onze geloofspraktijken te beleven.

Moge het vasten van onze moslim broeders een weldadige invloed hebben, niet alleen op hun eigen geloofsgemeenschap, maar op alle mensen die geloven in de éne, ware God.

P. Backx

A. van Leeuwen

MOSLIMS DIE VASTEN EN WIJ, CHRISTENEN

Ieder jaar opnieuw zijn christenen ooggetuigen van de vastenpraktijk van de moslims.

Zij die in islamitische landen wonen zullen ondervinden dat tijdens de vastenmaand het sociaal en economisch leven in alle lagen van de samenleving een apart ritme neemt, waaraan zij zich noodgedwongen zullen moeten aanpassen.

Zij die in Europa wonen kunnen konstateren welke moeite zich hun moslimvrienden getroosten om de vastenpraktijk na te komen, die immers bijzonder zwaar voor hen is omdat ze niet gesteund worden door hun eigen gemeenschap.

Wat te denken van die vastenpraktijk? Welke houding moet de christen aannemen t.o.v. de moslim in deze vastenmaand? Kan men er op een of andere manier over spreken met moslims? Kunnen we van gedachten wisselen over de plicht tot vasten en versoering zowel bij christenen als moslims?

Dit artikel wil enkele punten naar voren brengen die stof bieden tot nadenken, wel te verstaan aan christenen die nog gevoelig zijn voor fundamenteel godsdienstige waarden en nog in staat zijn die te ontdekken in andere godsdiensten.

De christen is geroepen tot solidariteit met ieder die vast tot eer van God en uit eerbied voor zijn eigen geloofsovertuiging, c.q. de moslim die zich inspant om de Ramadân te houden.

Hij zal zich op de hoogte willen stellen van alles wat de vastenwet van de Islam inhoudt en die vastenpraktijk willen begrijpen zoals de moslim ze ziet. Hij zal ook bereid zijn ervoor op te komen dat de moslim volledige vrijheid geniet om zijn verplichtingen betrekking tot de vastenwet na te kunnen komen.

Onverdeeld respect en begrip voor islamitisch vasten

Ieder eerlijk mens zal onder de indruk komen van de radikale onthouding die de islamitische vastenwet voorschrijft en de nauwgezetheid waarmee de moslim die vasten onderhoudt. Dit dwingt respect af.

Vandaar dat onverschilligheid, onbegrip, spottende kritiek van de kant van christenen misplaatst zou zijn en alleen maar voort zou kunnen komen uit een verarmd en zielloos christelijk bestaan.

Moslims die hun vasten onderhouden hebben recht op respect van onzen kant, ongeacht het motief waarom ze vasten en de manier waarop ze vasten, want buiten God heeft niemand het recht daarover te oordelen.

Wil men tot een beter begrip komen van de islamitische vasten - de belangrijkheid ervan voor de moslim zelf, de weerslag die de vastenmaand heeft op heel de moslimgemeenschap - dan zou men in details moeten nagaan tot welke verplichtingen de moslim gehouden is, op welke terreinen de vasten zijn stempel drukt tijdens de maand en onder welke omstandigheden ontheffingen toegestaan zijn.

Men zal dan door het sociaal-kultureel kader heen, dat weliswaar sterke pressie uitoefent in de samenleving, de ware godsdienstige houding van de moslim ontdekken. Door wederzijdse uitwisseling van vraag en ant-

woord kan er tussen moslims en christen een gesprek plaats hebben, waarbij de bedoeling alleen kan zijn elkaar beter te leren kennen.

In de boodschap, gericht tot christenen aan het eind van de Ramadan 1968, zegt J. Cuoq het volgende: "Men kan op verschillende manieren de Islam en de moslims benaderen. In geen geval echter kunnen we een onverschillige houding aannemen of een houding die voor de moslim vreemd aandoet. De erfenis uit het verleden die zwaar beladen was met vooroordelen, moeten we opzij zetten en de Islam herontdekken als een godsdienst die door mensen beleefd wordt. Deze moslims moeten wij onder ons opnemen als broeders met wie wij samen geloven in de almachtige God, die wij samen aanbidden, die wij samen willen ontmoeten en samen willen dienen.

Het geloof is zowel voor christenen als voor moslims het fundament waarop ons godsdienstig leven gegrondvest is. Bij onze moslimbroeders komt dit geloof bijzonder tot uitdrukking tijdens de Ramadan, die een maand van inspanning betekent om Gods wil te volbrengen.

We kunnen niet anders dan ons verheugen, als wij bij anderen een oprecht geloof konstateren, ook al komt dat geloof tot uitdrukking in een godsdienst die wij niet delen.

Zoals echter in het christendom door verschillende christenen verschillend gedacht wordt over geloofsbeleving, zo ook in de Islam. Sommigen beleven hun geloof in uitwendige praktijken, anderen beleven hun geloof zonder dat er uitwendige praktijken aan te pas komen. Vandaar dat we moslims ontmoeten die verschillend denken over het onderhouden van de vasten. De christen zal gemakkelijker zijn houding kunnen bepalen in deze verscheidenheid van opvatting.

T.o.v. hen die vasten - hetzij zij vasten uit persoonlijke overtuiging, uit hoofde van familiegewoonte of onder druk van sociale controle - zal een christen op de eerste plaats zijn respect tot uitdrukking brengen door zich afzijdig te houden van iedere kritiek en aansporing om met de vasten te breken. Het is heel begrijpelijk dat de moslim in de loop van de maand -Ramadan momenten heeft van twijfel en vermoeidheid. Het zou een gebrek aan respect zijn om hem op die momenten aan te sporen om te eten of te drinken of hem zelfs ook maar een sigaret aan te bieden. Als we echt met moslims bevriend zijn zullen we vermijden om in hun tegenwoordigheid de lunch te gebruiken. In de omgang met hen zullen we ons regelen naar hun levensgewoonten tijdens Ramadan b.v. bij hen slechts op bezoek gaan na zonsondergang, dus op het moment zij hun gasten iets kunnen aanbieden en er zelf ook gebruik van kunnen maken.

T.o.v. hen die de vasten niet onderhouden - hetzij omdat ze niet meer gelovig zijn of eenvoudigweg door afwijzing van iedere vorm van conformisme of farizeïsme - er beter aan doen om het onderwerp 'Ramadan' niet aan te snijden. Hij heeft hun zeker de verplichtingen niet voor te houden m.b.t. de verplichting tot vas-

ten. Een moslim kan zijn geloofsgenoot wijzen op zijn verplichtingen en is er zelfs in zekere mate toe verplicht, maar het past niet dat een buitenstaander dit doet.

Beginsel

We kunnen als principie stellen dat we ons niet moeten inlaten met de verplichting tot het onderhouden van de vasten noch om ze te bestrijden noch om ze voor te schrijven. Ieder moet volkomen vrij zijn om volgens zijn eigen geweten te handelen. Iedere pressie waar hij ook vandaan komt is een smaad die aan de menselijke waardigheid wordt toegebracht. De moslim is bijzonder gevoelig als die pressie komt van een niet-moslim.

In de praktijk

Wij zijn van mening dat in een bedrijf of onderneming de leiding een afwachtende houding aanneemt tijdens de eerste dagen van de Ramadan. Gedurende deze tijd kunnen zich twee situaties voordoen : een moslimarbeider zal zeggen dat hij vast en zal om verzachting van werk vragen, een ander zal vasten zonder er iets van te zeggen, maar men constateert al gauw vermindering van werkprestatie.

Het lijkt ons redelijk dat de bedrijfsleiding rekening houdt met moslims die de vasten in al zijn strengheid nakomen, hetzij door verzachting van werk te tolereren, hetzij de werktijden aan te passen. De maatregelen die eventueel genomen worden , zullen afgestemd moeten worden op de persoon van ieder afzonderlijk en zullen op diverse afdelingen anders zijn en van fabriek tot fabriek verschillen.

Bemerkingen

- Voordat men bovengenoemde maatregelen toepast, is het nuttig aan de moslims duidelijk te maken dat ze deze maatregelen niet moeten beschouwen als genomen te zijn gevolge van welke aanspraak dan ook op verzachting van werk; maar dat ze vrijwillig genomen zijn t.b.v. de moslimgroep om begrip te tonen voor hun strenge vastenpraktijk.
- De vrijheid laten aan hen die niet willen vasten en deze vrijheid binnen de fabriek beschermen tegen optreden van hun eigen geloofsgenoten.
- Voorlichting over de Ramadan geven aan leidinggevend personeel zodat ze begrip hebben voor moslims die de vasten onderhouden. Er zal onder meer op gewezen moeten worden zorg te dragen iedere plagerij of spot te vermijden. Omdat in de Ramadan de godsdienstige gevoeligheid meer aan de oppervlakte komt, kan plagerij e.d. gemakkelijk aanleiding geven tot betreuwenswaardige incidenten.
- Aan het eind van de Ramadan zoveel mogelijk faciliteiten verlenen om enkele vrije dagen te nemen. Het feest aan het eind van de Ramadan wordt "Aïd-es-Sgîr" of suikerfeest genoemd. Het is een strikt godsdienstig feest. Het is van belang dat alle huisgenoten dan thuis zijn. Dit geldt in het bijzonder

voor de vader van het gezin tot wiens verantwoordelijkheid het behoort om dit feest in huiselijke kring te vieren.

II Elkander helpen en steunen bij gewetensvorming

In het voorgaande hebben we als eerste eis gesteld onverdeeld respect voor de vastenpraktijk van de moslims in het algemeen.

Onder die moslims hebben we misschien vrienden met wie we spontaan van gedachten kunnen wisselen, zelfs over godsdienstige waarden die we gemeenschappelijk hebben.

Die vriend kan een moslim zijn die de Ramadan eerlijk en met overtuiging onderhoudt. Hij zal je misschien spreken over het leed dat hij voelt bij het zien van een aantal geloofsgenoten die de islamitische vastenwet niet nakomen, of die vasten voor het oog van de mensen maar in het geheim die vasten breken of die de vasten kwaadschiks ondergaan en 's nachts uitbundig feest vieren,

Die vriend kan een moslim zijn die niet vast omdat hij volgens zijn geweten niet hoeft te vasten en eerlijk overeenkomstig zijn geweten wil handelen. Hij zal vaak pijnlijk getroffen worden door verwijten en onbegrip van de kant van zijn eigen geloofsgenoten.

Die vriend kan in gewetensnood verkeren; hij onderkent dat zijn godsdienst hem de vastenwet voorschrijft maar kan zich niet verenigen met een godsdienst die te star begrepen wordt en een wet die volgens de letter toegepast wordt. Bovendien stelt de moderne samenleving en het productie-proces waarin hij is opgenomen eisen waardoor het vasten een ondragelijke last wordt.

Men zal begrijpen dat de godsdienstige gevoeligheid in de vastenmaand meer aan de oppervlakte komt en als het ware "aan den lijve" getoetst wordt.

Een christen zal hierop attent moeten zijn en begrip moeten kunnen opbrengen voor houdingen en reacties van z'n moslim vrienden.

Hij zal misschien op indirecte wijze geïnterpelleerd worden om te zeggen wat hij ervan denkt.

Zoals we boven reeds gezegd hebben, hebben wij niet de taak om raad te geven of zijn geweten te beïnvloeden. We kunnen alleen kenbaar maken hoe in gegeven omstandigheden de christen zijn geweten vormt en moet handelen overeenkomstig zijn geweten.

We kunnen daarbij uitgaan van het algemeen geldend moraal-principe dat iedere mens gehouden is zijn geweten te volgen ook al zou dit geweten dwalen. Hierbij zij dan wel opgemerkt dat een dwalend geweten niet gewild mag zijn en ook niet voort mag komen uit onverschilligheid of traagheid om de nodige kennis op te doen om z'n geweten te vormen.

Zo is iemand die meent dat hij volgens zijn geweten moet vasten, tot vasten verplicht. Slechts dan zal hij in vrede leven met zich zelf en met God.

Zo is iemand die overtuigd is dat hij de vastenwet niet na hoeft te komen - vanwege een of andere onthefing of omdat hij het beter vindt op een andere wijze z'n geloof en godsdienst in praktijk te brengen - niet verplicht de vastenwet te onderhouden en kan er ook niet toe gedwongen worden. Het enige wat men van hem vragen kan, is geen aanstoot te geven.

Zo moet iemand die in twijfel verkeert en er naar streeft zich een duidelijk geweten te vormen, daarbij geholpen worden.

In het algemeen kan men stellen dat in de diverse godsdiensten en naargelang hun kulturele kontekst de interpretatie van de wet die voorschrijft, het gewicht van de omstandigheden waarin de mens verkeert en de belangrijkheid van de voorgeschreven daad op verschillende manieren uitgespeeld worden.

Kennis van de godsdienst van onze gesprekspartner is nodig. Is in ons geval onze gesprekspartner een moslim, dan zal kennis en inzicht in de Islam nodig zijn, wil men tot een vruchtbaar gesprek komen.

III Naar een diepere inhoud van de vastenpraktijk

In ieder regelmatig terugkerende godsdienstpraktijk schuilt het gevaar van sleur. Wordt die godsdienstpraktijk tevens door heel de gemeenschap uitgeoefend, dan is het gevaar groot mee te doen als een kuddedier en zal men zich meer laten verplichten door sociale controle dan door een overtuigd geweten.

Vandaar dat het van tijd tot tijd nodig is om de bedoeling en de persoonlijke gewetensovertuiging op te frissen en uit te zuiveren. Daarbij kunnen gelovigen, ook al belijden ze een verschillende godsdienst, elkander helpen.

Waarom immers vast men, legt men zich beperkingen op ? Is dat niet om begane fouten uit te boeten en God om vergeving vragen ?

" Houdt uw Ramadan voor God en niet omwille van de mensen.... God is slechts goed en barmhartig voor mensen die nederig zijn en berouw hebben over hun zonden.....Zij die overdag vasten en zich 's nachts te buitengaan, moeten als dwazen beschouwd worden, want God die alles ziet, bedriegt men niet." Dergelijke aansporingen zijn voortdurend in de loop der eeuwen geuit door de geestelijke leiders in de Islam.

Enkele punten willen we onder de aandacht brengen.

- de intentie of bedoeling (niyya) is noodzakelijk voor de geldigheid van de vasten. Wanneer men de intentie tot vasten vrijwillig terugtrekt, dan wordt de vasten waardeloos. De profeet heeft gezegd tijdens de vasten geen oneerbare woorden te gebruiken en niet opvliegend te zijn. Als men beledigd of aangevallen wordt, moet men volstaan met te zeggen: ik vast.

- het Arabische woord voor vasten is "sawm" of "siyâm". De wortel waaruit dit woord gevormd is, betekent: zich onthouden van. Doorbordurend op de etymologie van dit woord, krijgt men de betekenis van "vasten is

geen handeling, maar het opschorten van een handeling "tark", namelijk alles nalaten om aan God te kunnen gehoorzamen en Hem te loven. Deze gedachtegang volgend, zal men begrijpen waarom nu juist tijdens de maand Ramadan gevast wordt. De Koran werd namelijk tijdens de Ramadan geopenbaard, een maand waarin men dus alles moest nalaten om te kunnen luisteren naar het woord Gods.

- naast de onthouding van spijs, drank en andere tastbare onthoudingen, heeft vasten ook een immaterieel aspect ; " Wanneer je vast, laat dan je oren en ogen vasten, laat je tong geen leugens spreken, doe geen ongelijk aan je naaste, gedraag je waardig en wees innemend voor iedereen."

Het streven om de vastenpraktijk te richten op immateriële zaken, kwam met name tot ontwikkeling in de ascetisch-mystieke beweging van de Islam, die vanaf de eerste eeuwen al bestaan heeft.

Het streven om de vastenpraktijk te richten op immateriële zaken kwam met name tot ontwikkeling in de ascetisch-mystieke beweging van de Islam die vanaf de eerste eeuwen al bestaan heeft.

In de islamitische mystiek is ook sprake van de "enge" poort.

Door één van de poorten van het paradijs (al-rayyân) kunnen alleen maar zij binnengaan die vasten. Aan het binnengaan door deze poort wordt de ontmoeting met God beloofd als beloning voor het vasten.

De profeet heeft gezegd: degene die vasten kunnen rekenen op een dubbele vreugde: de ene op het moment dat de vasten gebroken wordt en de andere op het moment dat men God ontmoet.

Hierop wordt het volgende commentaar gegeven:

De wortel van het woord "rayyân" heeft de betekenis van "dorst lessen". Welnu hij die vast heeft dorst, dorst naar water, dorst naar God. Binnentreden in het paradijs door de poort al rayyân (lafenis) is een geestelijke iftâr, die een einde maakt aan de vasten en de gelovige verzadigt van God.

Zoals er geen sprake kan zijn van de vasten te breken tenzij men gevast heeft, zo kan er ook geen sprake zijn van een ontmoeting met God tenzij men eerst naar Hem verlangd heeft en voor Hem alles opgeofferd heeft en zich voor Hem niet alleen spijs en drank ontzegd heeft, maar ook alle soorten van genietingen.

De vasten heeft dan ook voor de moslims een bijzondere waarde. En we kunnen zeggen dat van de godsdienstpraktijken die de Islam voorschrijft, de vasten het best nagekomen wordt.

Zowel voor de moslims als voor de christenen is het goed om even na te denken over deze mystieke uitwijding in verband met de vastenpraktijk. De islamitische en christelijke mystiek vinden elkaar in de totale onthouding en opschorting van ieder handelen: de "tark" in de islamitische mystiek en de "via negativa" in de christelijke mystiek, de negatieve weg waarlangs de christelijke mystiek het Gods mysterie tracht te benaderen.

IV Wat doen de christenen met hun vasten ?

Hetgeen tot nu toe gezegd is van de islamitische vasten, moet bij de christenen wel vragen oproepen. In de christelijke traditie heeft de vastenpraktijk altijd bestaan. Zou de christen de waarde van het vasten in zijn eigen verleden niet opnieuw moeten gaan ontdekken?

In onze eeuw, waarin zo vaak gesproken wordt over hongerstaking die wordt aangewend als middel om de aandacht van gezagsdragers of van de publieke opinie te vestigen op urgente problemen, zou het bevreemdend zijn als de christen vergeet dat onthouding en vasten een vorm van gebed zijn die God op bijzondere wijze heeft aanbevolen.

Naast deze bijzondere vorm van gebed brengen vasten en onthouding een stuk bevrijding. Bedenken we daarbij dat de hedendaagse christenen - vooral in het Westen- als slaven gevangen zitten in een consumptiemaatschappij waarin men streeft naar steeds meer welvaart, gepaard gaande met een zinloze verspilling, mensonwaardige levensstijl en dodelijke milieuvervuiling.

Is de edelmoedigheid en de verbeeldingskracht van de christen dan niet in staat om nieuwe vormen van vasten te vinden waardoor hij getuigt een vrije en verlost mens te zijn?

Een vraag die iedere christen zich moet stellen omdat hij juist de opdracht heeft de boodschap van bevrijding en verlossing te brengen aan de mensheid.

In de omgang met moslims zal de christen verwijten te horen krijgen zoals " Uw vasten is te gemakkelijk ", " U neemt uw vastenwet niet ernstig", " U weet niet wat vasten is".

Laten we hierin eerder een uitnodiging zien om over onze vastenpraktijk na te denken.

In dit bestek willen we alleen maar bezien hoe we door moslims aangesproken kunnen worden over onze vasten die bij onze levensopvatting past en die zelfs voor het getuigenis van de christelijke levensopvatting onontbeerlijk is.

V In gesprek over de vasten

Vasten behoort zowel bij de christelijke als bij de islamitische levensvisie. Het zou dus een gewone zaak zijn dat moslims en christenen elkander helpen om hun vasten te onderhouden "in geest en in waarheid" door met elkander te spreken over hun gemeenschappelijk erfgoed.

Ter illustratie geven we een eenvoudig gesprek weer met een moslim marskramer in een Libanees dorp. Dit gesprek is genomen uit de novelle "Mijn vriend 'Abd al Ghaffâr" geschreven door Mikhaïl Nu'aymah.

Nadat de schrijver de marskramer geïntroduceerd heeft bij de lezer, vertelt hij zijn gesprek met hem:

" Zo ging ons gesprek voort totdat ik hem een sigaret aanbood. Hij richtte zijn blik op mij en zei: "Dank U wel vriend, ik vast nu. Moge God mijn vasten welgevallig zijn". "Uw vasten zal God zeker aangenaam zijn", zei ik.

"Het feest is al nabij; ik wens U en Uw familie toe dat zij het zo goed mogelijk mogen vieren. " Het feest ? Bestaan er wel feesten voor mensen zoals wij ? Het vasten is voor de armen en het feesten voor de rijken". "Wilt U daarmee zeggen dat de rijken niet vasten", vroeg ik.

" Natuurlijk vasten zij. De meesten van hen ten minste, want ook onder hen zijn vrome mensen. Maar zij vasten overdag om 's nachts de bloemetjes buiten te zetten. Dat is dus eigenlijk geen vasten. Maar wij onthouden ons van water en brood overdag en 's nachts breken wij de vasten met water en brood. Onze vasten overdag delen we met iedereen maar 's nachts vasten we op water en brood; ons vasten is een ononderbroken vasten."

" Benijdt U de rijken soms wat dat betreft?"

" O nee : Ik zweer het U bij Allah die mij gebiedt te vasten gedurende deze gezegende maand. Want vasten is voor mij een geestelijk genot, waarmee geen enkel lichamelijk genot te vergelijken is. Want meer dan voor de maag, is vasten vooreerst voor het hart. En wat betreft de mensen, wier maag vast maar hun hart zich voortdurend voedt met leugen, vijandschap, haat en alle andere kwade hartstochten, hun vasten is slechts camouflage en bedrog. God houdt niet van schijnheiligen."

"Maar zoudt U niet denken dat er ook onder de armen wel mensen zijn die vasten met hun maag en niet met hun hart ?"

"Natuurlijk. En ik ben er één van, want ik heb vandaag vaak mijn vasten bezoedeld, toen ik mijn spullen verkocht aan een oude vrouw, die mij bijna naar de verdoemenis heeft gebracht. Ik heb mijn vasten bezoedeld door toorn, leugen en bloeddorstigheid, want ik had de ziel van die oude vrouw wel uit haar lichaam willen rukken."

"Heeft dan die oude vrouw U zo woedend gemaakt ?"

"Dat vervloekte soort broodwinning van mij! Die vervloekte tijd, waarin eerlijkheid voor valse munt versleten wordt en leugen voor gangbare munt ! Vervloekt die hap brood die wij ontvangen om in leven te blijven, gekneet met bloed en gebakken met huichelarij. Eerst was ik eerlijk tegenover dat oudje, maar zij wilde me niet geloven. Toen ik echter brutaal begon te liegen, geloofde ze me wel en zei: "God zegene je. Nu spreek je tenminste oprechte taal" en met een glimlach heeft ze me toen betaald en zelfs nog bedankt. Als ik die ongelukkige paar stuivers niet nodig had gehad, had ik ze beslist niet aangenomen en zou ik m'n vasten niet geschonden hebben. Maar zoals ik al zei : nood breekt wet.

Onder de indruk van de eerlijke bekentenis van die man, antwoordde ik:

Geloof maar gerust dat uw eerlijke bekentenis heeft goed gemaakt wat U aan uw vasten hebt te kort gedaan. God geve dat alle mensen die vasten mogen beseffen dat hun vasten een lijdensweg is zonder beloning als ze in hun binnenste niet vasten, door aan de zonden te verzaken en door zich van het kwade af te keren. En wat het feest betreft, waarvan U zegt dat het alleen voor de rijken is, lijkt mij dat het noch voor de rijken is en noch voor de armen, maar voor hen die vasten zowel uiterlijk als innerlijk.

Na een lange aarzeling riep de man uit: "Wat is God toch goed. Wat is het toch heerlijk rust te genieten na vermoeidheid, slaap na lang waken, en vreugde na ontbering. Heerlijk om na gevestigd te hebben, ook weer te mogen ophouden. En wat is het feest heerlijk !" En na een kort stilzwijgen, zei hij: " Maar, meester, de feesten van de mensen op de dag van vandaag zijn feesten van de ogen, van de neus en van de maag en geen feesten van het hart en van de geest. Als de mensen de ware zin van het feesten zouden vinden, dan zouden ze er dagen van aanbidding van maken of van overweging, en geen dagen van wanorde, opwindig of jachtig zoeken naar plezier.

Zelfs als de maag na het vasten recht heeft op feestvieren met eten en drinken dan geldt niet hetzelfde voor het hart.

Als het hart zich heeft onthouden van zonden en de geest zich heeft afgekeerd van het kwaad, dan bestaat haar recht op feestvieren niet in de terugkeer naar zonden en kwaad.

Bent het U niet met mij eens ?"

Ik antwoordde : "Moge God U zegenen. Mensen zoals U die onderhouden werkelijk de vasten en zijn het meest waardig om het feest te vieren."

genomen uit "Comprendre" naar art. van Borrmans